

PUTNOK ÉS SERÉNYFALVA KATOLIKUS LAKOSSÁGA A 18. SZÁZAD KÖZEPÉN

Bodnár Mónika

Herman Ottó Múzeum, Miskolc

Absztrakt: Az anyakönyvi kutatások rendkívül sok információt hozhatnak a felszínre egy-egy település vonatkozásában. A tanulmány Putnok és Serényfalva, az egykori Málé 18. század közepi (1733–1767) társadalmára vonatkozó adatokat tárja fel a putnoki anyakönyvek adataira támaszkodva. Szól a település egyházi életéről és egyházi személyiségeiről, a lakosság házassági szokásairól, a települések etnikai összetételéről, társadalmi jogállás szerinti összetételéről, a családnevek alakulásáról, változásáról.

Kulcsszavak: anyakönyvi kutatás, etnikai összetétel, családnevek

Putnok a történeti Gömör megyében, napjaink köz- igazgatási besorolása szerint Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, Miskolctól északnyugati irányban, a 26. számú főútvonalon, a Sajó völgyében fekszik. A középkor folyamán a Putnok család által birt település látványos fejlődésen ment keresztül, ám várának a törökök általi, 1567. évi elfoglalását követően ez a lendületes fejlődés megakadt. Lakossága a török harcok és az azt követő járványok következtében alaposan megfogyatkozott. Újratelepítéséről akkori földesurai, báró Orlay Borbála és fia, gróf Serényi Farkas gondoskodtak, akik Trencsén megyei és morvaországi birtokaikról telepítettek a 18. század első évtizedeiben szlovák és morva telepeseket. A 18. század első felében régi lakossága is visszaköltözött, sőt a várvédő zsoldosok közül is többen letelepedtek (ILA 1944–1976, III. 237–238).

A mai Serényfalva, az egykori Málé Putnok szomszédságában, attól Nyugatra fekszik. A 13. században a Putnok családé lett. 1566-ban a törökök felégették a falut. Ez időtől fogva a lélekszám jelentősen lecsökkent. Régi lakói részben Putnokra, részben távolabbi vidékekre költöztek. Újratelepítéséről Putnokhoz hasonlóan földesurai intézkedtek, Trencsén megyei birtokaikról, Béláról és Csicsmányból telepítették az új lakókat (ILA 1944–1976, III. 4–5).

A putnoki római katolikus egyház a reformáció korában megszűnt, újraalapítása is a telepítéssel és a Serényiek nevével függ össze: gróf Serényi Farkas,

Gömör megye akkori főispánja 1733-ban alapította újra a mintegy száz évvel korábban megszűnt putnoki katolikus egyházat, melynek egyik filiája Málé volt (BOROVSKY 1903, 412, 544). A rozsnyói Püspöki Levéltárban fennmaradt az újraalapítást közvetlenül megelőző, 1733. július 13-i állapotokat tükröző egyházlátogatási jegyzőkönyv. Eszerint Putnokon a prédikátor Tornallyai Basa, 45 éves lelkész volt, aki tanulmányait Sárospatakon végezte és a látogatáskor immár 17 éve viselte a prédikatori tiszteletet. Szükség szerint Hét község leányegyházában is szokott szolgálni. Ez idő tájt a katolikusoknak Putnok várában volt egy kápolnájuk, melyet a Serényi család építtetett, s melyben Murányi István 65 éves licenciátus szolgált már több éve. Ehhez a kápolnához tartozott Málé leányegyház, de ott nem volt templom. Plébániaháza és jövedelme, kertje, rétje, földje, szőlője nem volt sem a putnoki, sem a máléi katolikus egyháznak. Murányi Istvánnak Serényi gróf kegyelméből a vár mellett volt lakása.¹ A licenciátusság intézménye a török uralmat és a reformációt követő paphiány miatt alakult ki. Licenciátusnak nevezik azt a világi férfit, aki az egyházban végzett szolgálatával kisegíti vagy pótolja a lelképásztort. Ezt a tisztelet leginkább a tanító vállalja. Misézés és gyóntatás kivételével (ezeket a tevékenységeket csak felszentelt pap végezheti) minden más egyházi tevékenységet végezhet, kereszteselhet, eskethet, temethet, egyházi ájtatosságokat vezethet, prédikálhat.

¹ Can. Vis. 1733. 69–72.

A nőtlenség – a papoktól eltérően – nem kötelező számára (DIÓS–VICZIÁN 1993–2010, VII. 850).

A putnoki licenciátus, Murányi István nő volt. Ő és felesége is Putnokon hunytak el 1751-ben. Az anyakönyvi bejegyzés szerint 1751. március 16-án temetik el a korábbi időben licenciátusi feladatokat ellátó Murányi Istvánt, akinek korát mintegy 70 évre becsülik.² Valójában ekkor már 83 éves lehetett, hiszen 1733-ban a vizitáció szerint 65 éves volt. Alig egy hónappal később, április 14-én özvegyét, Annát is eltemetik.³ Talán az ő fiuk lehetett Murányi Lőrinc putnoki tanító, akinek nevével többször találkozunk az anyakönyvekben. De az sem kizárt, hogy maga Murányi István is tanító volt. Erre azért gondolhatunk, mert a keresztelési anyakönyvben találkozunk ilyen bejegyzéssel. Először 1736. szeptember 21-én szerepel a *Laurentius Murányi Ludi-Magister Put.* bejegyzés.⁴ 1737. március 5-én *Stephanus Murányi Ludi-Magister* olvasható.⁵ 1741 novemberében ismét feltűnik a *Laurentius Murányi* név.⁶ Ebből arra következtethetünk, hogy az 1737. március 5-én bejegyzett *Stephanus* vagy elírás, vagy két különböző személyről van szó. Ez utóbbi esetben talán az idős Murányi Istvánra utaló adattal van dolgunk.

A reformációt, majd a putnoki katolikus egyház újraalapítását követő első katolikus plébános Virágh László. Érsekújvári születésű újmiséis papként kerül Putnokra, ahol nyolc évet tölt (CSOMOR 1966, 16). Ő kezdi el vezetni az egyházi anyakönyveket. Ám nyolc év után valószínűleg máshová helyezik, mert gyöngybetűs bejegyzései csak 1741 végéig olvashatók. Ezt követően hosszabb ideig, kb. három és fél évig nem sikerül megnyugtatóan rendezni a putnoki plébánia helyzetét. Ebben az időszakban lecsökken a bejegyzett házasságok száma, a meglévő bejegyzéseket is gyakran cserélődő, más-más személyek írják. A keresztelési és halotti anyakönyvi bejegyzések is nagyon hiányosak, szétszórta és rendezetlenek ezekből az évekből. Az 1744–1745-ös évekből egyáltalán nincsenek házassági bejegyzések, s az 1743 szeptemberében kötött házasságok ugyanazzal a kézírással vannak bejegyezve, mint az 1746-tól kötött házasságok, tehát ezeket minden bizonnyal utólag vezették be. 1743–1744-ből nincsenek sem keresztelési, sem halotti anyakönyvi bejegyzések a putnoki anyakönyvekben. Ezekben az években feltehetően valamelyik szomszédos plébánián anyakönyvezték a putnokiakat. Volt olyan időszak is, amikor

a szendrői ferences atyák látták el a parókia adminisztrációs feladatait. Mint pl. Zemanek Márton 1741 decembere és 1742 tavasza között, és Potyondi Ábrahám 1745 márciusában. A kettőjük közötti időszakban Tarnóczy Miklós elnagyolt, pontatlan és nehezen követhető bejegyzései olvashatók az anyakönyvekben. Tarnóczy a Pozsony megyei Alsókorompárról (ma Dolná Krupá) érkezik Putnokra (DIÓS–VICZIÁN 1993–2010, I. 189). Az egyházközség kinevezett plébánosa (CSOMOR 1966, 18), ennek ellenére ő is csak néhány hónapot – az anyakönyvi bejegyzések tanúsága szerint 1742 júniusától 1743 februárjáig – tölt itt, mert rövidesen tábori lelkésznek szegődik, a Forgách Regiment szolgálatába áll, majd Itáliában hal hős halált 1748. február 28-án (CSOMOR 1966, 18). A putnoki plébániának ezt az áldatlan helyzetét 1745 márciusában sikerül rendezni, ekkor helyezik ide a Csallóközből a vágbesztercei (ma Považská Bystrica) születésű Rabcsek István plébánost, aki tíz évig szolgálja a putnoki és máléi híveket. Ha a térképre tekintünk, szembejűnik, hogy Vágbeszterce közel fekszik a Serényi birtokként és a máléi telepések kibocsátó állomásaként emlegetett Csicsmányhoz (ma Čičmany) és Bélához (ma Valaská Belá). Mindezek ismeretében arra kell gondolnunk, hogy nem lehet pusztán véletlen Rabcsek István idehelyezése. Nyilvánvalóan a Serényiek közbenjárását kell sejtenünk a tény mögött. Minden bizonnyal azzal is telepítési akciójuk sikerét kívánják biztosítani, hogy jobbágyaikhoz nyelvüket és szokásaikat ismerő, úgymond közülük való papot küldenek. Rabcsek 1755-ben Putnokot elhagyva egy tisztán katolikus plébániára, a szlovákok által lakott, Nógrád megyei Divénybe (ma Divín) távozik, ami Putnokhoz hasonlóan szintén mezőváros (CSOMOR 1966, 18). Őt 1755. december 3-tól Fábíán Mihály plébános követi, kinek esetében már nemcsak feltételezésekre hagyatkozhatunk a tekintetben, hogy ki áll idehelyezésének hátterében. Fábíán maga jegyzi ezt fel az utókor számára a születési anyakönyvbe bevezetett sajátkezű beírással, mely szerint gróf Serényi Amand jóvoltából került új állomáshelyére.⁷ Ő kutatási időpontunk végéig, 1767-ig szolgál Putnokon.

A plébános akadályoztatása esetén a licenciátus, a tanítók, a szomszédos települések plébánosai, vagy Szendrőből érkező ferences atyák végzik az egyházi szolgálatot, keresztelnek, temetnek vagy esketnek. A következő nevekkal találkozunk: Murányi István licenciátus, Murányi Lőrinc, Murányi István, Antalfi Márton putnoki tanítók, Csáky István harkácsi,

² Vegyes ak. 128b

³ Vegyes ak. 128b

⁴ Ker. ak. 4b

⁵ Ker. ak. 5a

⁶ Ker. ak. 10a

⁷ Ker. ak. 31a

Hriagyel Márton sajópüspöki, Baláss János gesztei, Esias (Ezsias) György, Szarvas Sándor és Csillag János sajónémeti plébánosok, Borsiczky Márk, Baross Péter, Prekop Tamás, Legény Mihály, Sebők Baltazár, Zemanek Márton, Potyondi Ábrahám szendrői páterek, továbbá Jakab, Sebestyén, Medárd, Felicián, Bernard ferences atyák (feltehetőleg szintén Szendrőből), valamint Tarnóczy Miklós, Szlitini Ignác és Bossányi József. Fábián Mihály plébános idejében már csak elvétve van szükség a szendrői ferences atyák vagy a szomszédos plébánosok kisegítésére, ugyanis ekkor a helyi földesurak jóvoltából már Szentkirályon és 1762-től Abafalván is szolgál egy-egy káplán, Szentkirályon Fabricius József, Jónás minorita páter, majd Nyitrai Lőrinc, Abafalván Danyó Mátyás, majd Tiborc és László páter ferences szerzetesek.

A kereszteleési anyakönyvben az első bejegyzések 1733 decemberéből valók. A vegyes (házassági és halotti) anyakönyvben az első házasságkötés bejegyzésére 1734 januárjában kerül sor, a halotti anyakönyvi rész első bejegyzése 1734 februárjából való. Putnoknak Málén kívül filiája még Abafalva (ma Abovce) és Szentkirály (Sajószentkirály, ma Král') is, tehát az itteni hívekre, sőt olykor egyéb települések (Ragály, Hét, Poszoba, Zádorfalva, Kelemér stb.) lakóira vonatkozó bejegyzésekkel is találkozunk az anyakönyvekben. Elvétve előfordulnak reformátusokra és evangélikusokra vonatkozó bejegyzések is, még olyan esetekben is, amikor egyik fél sem katolikus, pl. 1750-ben, amikor mindkét fél lutheránus, vagyis evangélikus,⁸ vagy 1759-ben, amikor mindkét fél helvét, vagyis református vallású.⁹

Jelen dolgozatunk elkészítéséhez az anyakönyvi bejegyzéseket a kezdetektől 1767-ig vizsgáltuk meg. A vizsgált évek alatt 391 házassági anyakönyvi bejegyzést rögzítenek, ami évente átlag mintegy 11 házasságkötést jelent. Ebből 92 esetben az egyik vagy mindkét fél putnoki, 131 esetben máléi (ezek között 12 olyan házasság kötött, ahol az egyik fél putnoki, a másik máléi), 69 esetben egyéb illetőségű, 89 esetben az adatok hiányos volta miatt bizonytalan az illetőség megállapítása.

Az ezen időszak alatt megkötött 391 házasság összesítését tartalmazó táblázat alapján megállapítható, hogy a máléiak által kötött házasságok száma lényegesen, mintegy 40%-kal nagyobb, mint a putnokiak esetében. Ennek a különbségnek az oka nyilvánvalóan nem a lakosság számarányában, hanem inkább

vallási összetételében keresendő. Míg Málé tiszta katolikus falu, addig Putnok „őslakossága” többnyire református ebben a korban, s az ő házasságkötéseik csak elvétve szerepelnek ebben az adatsorban. Az is szembetűnő, hogy míg a putnokiak esetében a házasságok 50%-nál kisebb arányban endogám jellegűek, addig a máléiak esetében ez az arány meghaladja a 66%-ot. Érdekes annak megvizsgálása is, hogy az exogám házasságok esetében a másik fél honnan származik. Putnok esetében a kép rendkívül vegyes, vannak itt környező gömöri és borsodi települések, és vannak a tágabb térségben fekvő nagyobb városok is. Málé esetében leginkább gömöri vagy más felvidéki szlovák települések és megyék találhatók, esetleg olyan magyar települések, ahol viszont ebben a korban jelentős a szláv (szlovák) népelem (pl. Abafalva, Dédes).

A származási hely mellett (vagy azt elhagyva) olykor nemzetiségre utaló bejegyzésekkel is találkozunk. Az említett 391 házasságból 22 olyan bejegyzéssel találkozunk, ahol jelzik a házasuló felek (vagy legalább az egyik fél) cigány voltát a *Zingarus/Zingara*, vagy ezek rövidítése, a *Zing*, feltüntetésével. Emellett előfordulnak a *Polonus/Polona*, *Moravius*, *Szleszkoviensis/Szileszita* megnevezések, melyekkel a házasuló felek lengyel vagy morva voltát, illetve sziléziai származását jelzik. A magyar és szlovák etnikumot nem jelölik az anyakönyvekben, ugyanis a többség e két csoportba, különösen ez utóbbiba tartozik.

Cigányokra utaló bejegyzések a kezdetektől előfordulnak az anyakönyvekben, a házasságiban és a kereszteleésiben 1735-től, a halotti anyakönyvben 1740-től. Ila Bálint már az ezt megelőző évekből is közöl rájuk vonatkozó adatokat. Putnokon 1707-ből az Arvaj, Csoka, Ganya, Hangonyi, Kallaj, Kasza, Kovács, Vajda, Vad Kovács, illetve 1774-ből a Benki, Berki, Csipkés, Kis Konya neveket említi (ILA 1944–1976, III. 242). Málé vonatkozásában 1774-ből a Ban, Kosar és Laho neveket közli (ILA 1944–1976, III. 9). Ezek egy része felbukkan az általunk vizsgált anyakönyvekben, de továbbiak is előfordulnak. A Kónya családnév az anyakönyvekben először 1735-ben fordul elő, de itt nem jelölik viselőjének cigány voltát.¹⁰ Ám a későbbiekben szinte kivétel nélkül igen, ezért feltételezhetően itt is cigány származású személyről lehet szó.

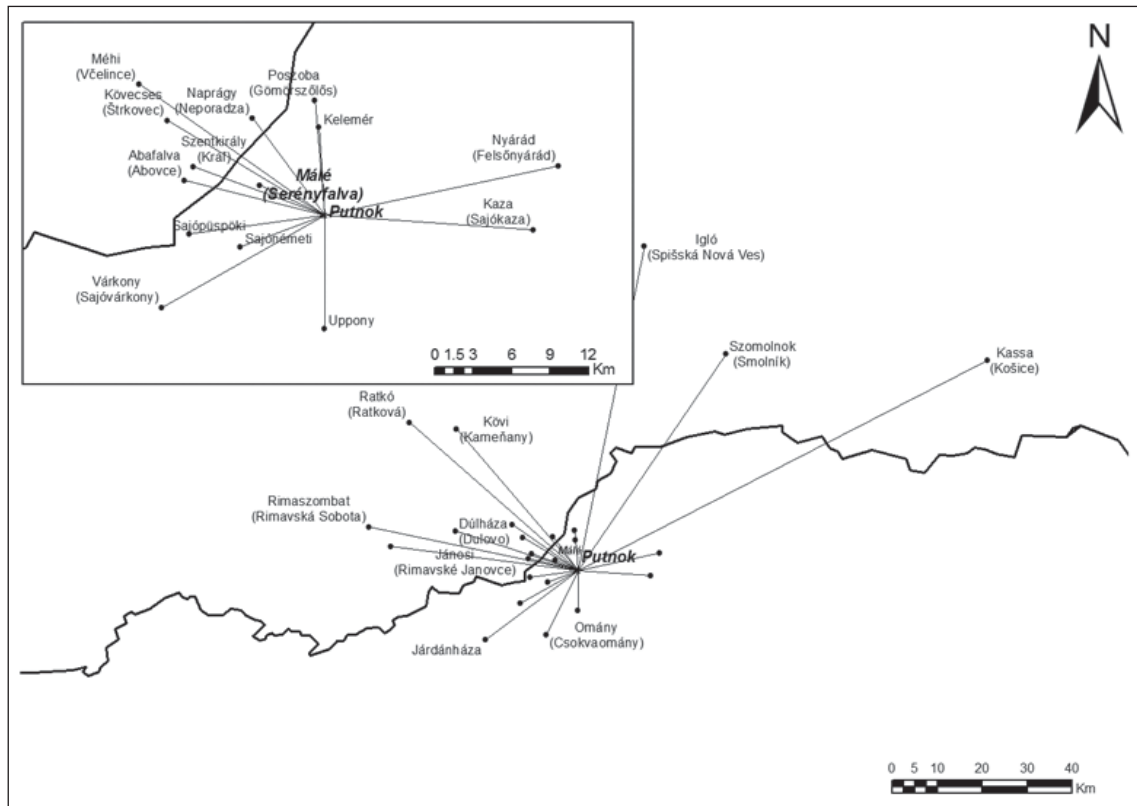
⁸ Vegyes ak. 23b

⁹ Vegyes ak. 26b

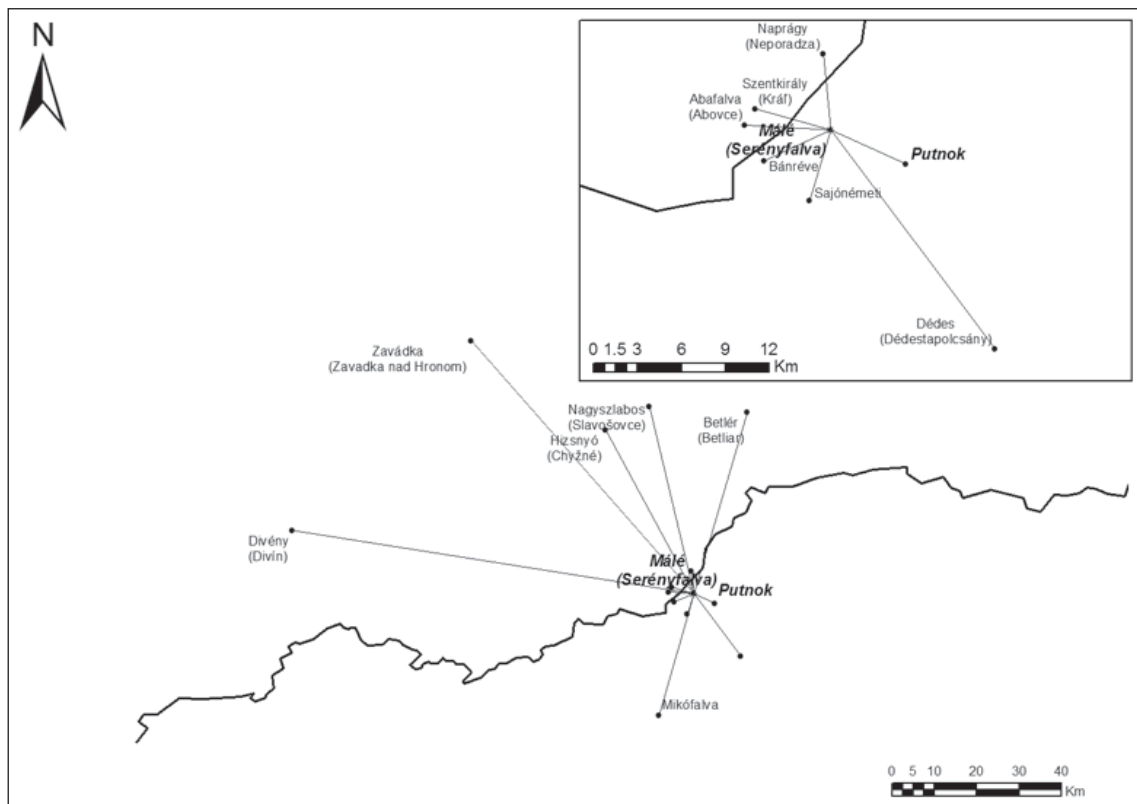
¹⁰ 1735. márc.-i bejegyzés (Ker. ak. 2b)

1. táblázat: Házasságkötések összesítése a putnoki anyakönyvi bejegyzések alapján 1734–1767 között
 Tabelle 1. Übersicht über die Eheschließungen auf der Grundlage der Eintragungen im Putnoker Hochzeitsregister zwischen 1734 und 1767

Év	P-P	P-egyéb	P-M	M-M	M-egyéb	Egy.	biz.	Cigány	Össz.
1734	–	Szilézia Sajópüspöki	–	–	Betlér Nagyszlabos Árva megye	1	–	–	6
1735	–	Dúlháza	–	7	–	3	–	1/P	12
1736	–	Ratkó	–	1	–	–	–	–	2
1737	2	2 Lengyelország	–	5	Hizsnyó	2	–	1/P	13
1738	1	Kaza Sajópüspöki Kövi Nyárad	–	3	Szepes megye	1	–	–	10
1739	–	Abafalva Várkony Kelemér	–	2	–	1	–	–	6
1740	–	Kassa	–	–	–	2	–	–	3
1741	3	Kövecses	1	5	Abafalva Szilézia	2	–	1/P	15
1742	–	Igló	1	–	Závadka Bars megye	–	–	–	4
1743	1	–	–	2	–	–	12	–	15
1746	3	–	–	3	–	3	–	–	9
1747	1	Rimaszombat	1	2	Mikófalva Sajónémeti	2	–	1	10
1748	8	–	–	4	–	4	5	1	22
1749	4	–	–	5	? Fazekas	6	3	3	22
1750							20		20
1751							7		7
1752						1	4	1	6
1753						1	10		11
1754							11		11
1755							10	1	11
1756	3	Omány Abafalva/Helv.	–	6	pos. Divin	1	–	2	15
1757	1	Uppony ? Jasko	1	3	–	1	–	–	8
1758	–	? Kristóf Szentsimon	1	4	Morvaország ? Machacsek	2	–	2	13
1759	3	Abafalva Járdánháza Lengyelország	2	3	Morvaország Sabatensis Diviniensi Abafalva? Dédes?	2	1	1	20
1760	1	Szentkirály Méhi	1	3	Morvaország	7	–	–	15
1761	–	Naprágy Szentkirály Morvaország	–	4	Morvaország	2	–	–	10
1762	4	Abafalva Szomolnok	1	6	2 Bánréve Naprágy Abafalva	7	–	–	24
1763	3	Poszoba Sajónémeti	1	6	Morvaország	4	1	1	19
1764	2	Jánosi	1	3	? Okinko ? Bartek	11	1	1	22
1765	1	–	–	1	? Behon	1	3	1	8
1766	3	–	–	5	–	2	1	1	12
1767	–	–	1	4	2 Szentkirály	–	–	3	10
Össz:	44	36	12	87	32	69	89	22	391
	47,8%			66,4%					

1. kép. Putnok exogám házassági térképe
Abb. 1. Bestandsaufnahme der exogamen Eheschließungen in Putnok

2. kép. Serényfalva (Málé) exogám házassági térképe
Abb. 2. Bestandsaufnahme der exogamen Eheschließungen in Serényfalva (Málé)

Ugyancsak 1735-ben fordulnak elő a Váradi és Esztergályos cigány családnevek, amikor viselőik Putnokon kötnek házasságot. Szerencsésen az is feljegyzésre kerül, hogy a vőlegény Szendrőből, a menyasszony Diósgyőrből származik. Kiterjedt kapcsolatrendszerükre enged következtetni az a tény, hogy tanúik a rimaszombati illetőségű Csömör, valamint a diósgyőri illetőségű Dani nevű cigányok.¹¹ A Váradi családnév a későbbiekben is folyamatosan felbukkan, sőt leszármazottaik napjainkban is megtalálhatók Putnokon.

Két évvel később, 1737-ben Bari és Barta nevű cigányok kötnek házasságot, szintén Putnokon, tanúik Zsíros és Farkas nevű cigányok Szendrőből és Balogból.¹² Egyébként Zsíros nevű cigány ezen túlmenően is szerepel a putnoki anyakönyvekben, de nem Putnok vonatkozásában. A Bari családnév első említése ez az adat, de viselője már ekkor is putnoki illetőségű. A továbbiakban folyamatosan előfordul, Ila viszont, mint a fentebbi felsorolásból látjuk, nem említi ezt a nevet.

A következő cigányokra vonatkozó házassági bejegyzés 1741-ből való, amikor Csóka nevű putnoki cigány fiatalember egy Szendrőből származó Olla nevű cigánylányt vesz feleségül.¹³

1747-ben egy Hegedűs nevű cigány vesz feleségül egy Kozák lányt.¹⁴ Mivel ez utóbbinak nem jelölik cigány származását, s a Kozák családnév már ezt megelőzően is előfordul Putnokon, feltételezhetően ez az első vegyes házasságra utaló bejegyzés. Ezzel kapcsolatosan megjegyzendő, hogy ekkor és az ezt követő néhány évben sajnos nem jelölik a házasulók felek lakhelyét. A Hegedűs (későbbiekben Hedegűs névalakban is előforduló) családnév feltételezhetően viselőjének foglalkozására utal. Ez egyáltalán nem meglepő, hiszen Gömörből rendkívül sok tehetséges cigány muzsikusz származott (FAGGYAS 1993).

1748-ban a Nagyszitai és Bajzát nevekkal,¹⁵ 1749-ben háromszor is a Bari névvel, valamint a Botos, Ábrahám és Kis nevekkal,¹⁶ 1752-ben a Bari és Radics nevekkal,¹⁷ 1755-ben a Bari és Harkály nevekkal találkozunk, mint házasulók felek neveivel.¹⁸ Nem minden

esetben Putnok vonatkozásában, olykor a filiálékban. Több esetben bizonytalan az illetőség megállapítása.

1756-ban újabb nevekkal találkozunk, putnoki cigányokként említik a Berkes és Jónás házasulók feleket, valamint az a Bari nevű cigánylány is feltehetően Putnokon él, aki Csemer nevű jánoki (ma Janík), Abaúj megyei cigányhoz megy feleségül.¹⁹

1758-ban további új nevekkal találkozunk, ezek a putnokiként feltüntetett Danko és Ruszu, valamint Jónás és Horváth.²⁰ Ezek a nevek a későbbi években, sőt korokban is folyamatosan előfordulnak, a Ruszu a nyíltabb ejtémódot követő Ruszó névalakban ma is ismert Putnokon.

1759-ben a már korábban ismert Horvát és Bari nevekkal találkozunk újra, de ebben az esetben tudjuk, hogy a Horvát nevű vőlegény a Gömör megyei Kerekgedéről (ma Hodejovec) származik.²¹

1763-ban a borsodi Mercséről származó Guba, valamint a szentkirályi illetőségű Bei nevű cigányok kötnek házasságot.²² 1764-ban a Simon és Sima cigány házasulók felek esetében nem jelzik külön a származási helyet. Ám mivel idegen illetőségűek esetében ekkor tájt jelezni szokták, azt a következtetést vonhatjuk le, hogy putnokiak, annál is inkább, mivel a házasságkötésre Putnokon kerül sor.²³

A következő esztendőben a máléi Genye köt házasságot Tompa nevű menyasszonyával, akinek illetőségét nem jelölik, talán putnoki lehet.²⁴

1766-ban Váradi és Csóka nevűek házasságát jegyzi be.²⁵ A Csóka nevű menyasszonyt abafalvi illetőségűnek tüntetik fel, bár korábban ezzel a névvel putnokiként találkozunk.

1767-ben a simonyinak (Rimasimonyi, ma Šimonovce) jelzett Radics nevű cigány köt házasságot a barczai illetőségű, Szitás családnévet viselő menyasszonyával Putnokon, aki nem biztos, hogy cigány származású, mert az ő nevénél ezt nem jelzik. Illetősége is bizonytalan, *Barczensis*-ként jelölik, de mivel a megye nincs feltüntetve, nem lehet tudni, hogy a borsodi Nagybarca, vagy az abaúji Barca értendő-e alatta, esetleg a Gömör megyei Baracáról lenne-e szó. Érdekessége még e bejegyzésnek a menyasszony valódi hovatartozása is: *indiferentista, facta Catholica*. Ez a bejegyzés arra utalhat, hogy az illető bár valójában ka-

¹¹ 1735. okt. 12-i bejegyzés (Vegyes ak. 18a)

¹² 1737. nov. 13-i bejegyzés (Vegyes ak. 18b)

¹³ 1741. júl. 4-i bejegyzés (Vegyes ak. 19b)

¹⁴ 1747. jún. 10-i bejegyzés (Vegyes ak. 21b)

¹⁵ 1748. szept. 30-i bejegyzés (Vegyes ak. 22b)

¹⁶ 1749. szept. 23-i és okt. 1-i bejegyzések (Vegyes ak. 23a)

¹⁷ 1752. jún. 11-i bejegyzés (Vegyes ak. 24a)

¹⁸ 1755. ápr. 24-i bejegyzés (Vegyes ak. 25a)

¹⁹ 1756. szept. 8-i és 12-i bejegyzések (Vegyes ak. 26a)

²⁰ 1758. nov. 6-i bejegyzések (Vegyes ak. 26b)

²¹ 1759. aug. 19-i bejegyzés (Vegyes ak. 26b)

²² 1763. nov. 13-i bejegyzés (Vegyes ak. 27b)

²³ 1764. szept. 23-i bejegyzés (Vegyes ak. 28a)

²⁴ 1765. jún. 30-i bejegyzés (Vegyes ak. 28a)

²⁵ 1766. máj. 19-i bejegyzés (Vegyes ak. 28b)

tolikus lenne, nem gyakorolja vallását.²⁶ Ugyanekkor kötnek házasságot Goró putnoki és Danyi dobócai (ma Dubovec) cigány fiatalember a máléi illetőségű Bari leánnyal, akik feltehetően testvérek.²⁷

A fentebb már megismert Bari, Kónya, Danko, Botos, Csipkés, Váradi nevek a halotti anyakönyvben is fel-feltűnnek, hol putnoki, hol máléi vonatkozásban, s a felsoroltakon kívül találkozunk még az Illés (1748, Putnok), valamint a Gono (1767, Putnok) családnévvel is.²⁸

A keresztelési anyakönyvet áttanulmányozva ez a névsor tovább bővül a Blahó (1739, Málé), Csigany (1745, Putnok), Kunya (1747, Málé), Bata (1755, Málé), Czifra (1760, Málé), Laho (1761, Málé), Nyunyo (1762, Putnok), Berki (1764, Putnok), Farkas, Seres (1766, Naprágy) családnevekkel.²⁹ Összehasonlítva az Ila által közölt, fentebb idézett névsorral látjuk, hogy nem mindegyik számít új névnek.

A felsorolt adatokat megvizsgálva feltűnik a putnoki cigányoknak a szendrői cigányokkal való intenzív kapcsolata korszakunk elején, ami talán összefüggésbe hozható a két vár közötti egykori, török korra visszavezethető kapcsolattal. Az is megállapításra érdemes, hogy ebben az időszakban a térség cigány családnevei közül a Bari a legelterjedtebb, ezt a Kónya követi, s az 1760-as évektől a Csipkés név is sűrűn ismétlődik. Ezek a cigány családnevek ma is ismertek Putnokon. Az egyes családnevek előfordulásának helyét vizsgálva az a következtetés vonható le, hogy a cigányok a többi lakossal összehasonlítva kevésbé helyhez kötöttek, tehát általában vándorolnak, de ezt egy meghatározott, viszonylag szűk körön belül teszik. Talán gyakori helyváltoztatásukra utal az a különösen temetéseknél, de olykor keresztelésnél is előforduló eset, hogy csak az illető keresztnéve és cigány származása van bejegyezve, családi neve hiányzik. Kenyérkeresetükre utaló konkrét bejegyzéseket a vizsgált korszakban nem találunk.

Sziléziai származású személyre két alkalommal találunk utalást: 1734-ben, amikor Miller Gáspár egy putnoki, majd 1741-ben, amikor Steffel egy máléi lányt vesz feleségül.³⁰

A lengyel származásúakra való utalás jóval gyakoribb, és nemcsak férfiakkal, hanem nők esetében is, mint pl. 1737-ben, amikor Maria Stanislai Ludmerski egy putnoki fiatalemberhez megy feleségül.³¹ Az vi-

szont ritka, hogy eredeti családnévvel jelölik az illetőt, mint az imént említett Mariát. Gyakrabban fordul elő a Polyák vagy Lengyel megnevezés, melyek a családnévet követő nemzetiségi hovatartozás nélkül is egyértelműen származásukra utalnak. A Tasko (1739), Karpinszki (1746), Vecsorek (1759) családnevek szintén lengyel fiatalemberket jelölnek.³² De a Takács családnév viselői mögött is lengyeleket vagy sziléziaiakat sejtünk, egyrészt azért, mert több alkalommal is lengyelekkel kötnek házasságot, másrészt a sziléziai takácmesterség elterjedtsége okán. Sejtésünket bizonyossággá erősíti az az adat, mely Vecsorek József feleségét, Takács Máriát az egyik alkalommal Tarnovai Máriaként említi.³³ Az 1750-ben olvasható Bornyu alias Lipski családnév szintén viselőjének lengyel származására utal.³⁴

A lengyel telepesek között – de minden bizonnyal az egyéb nemzetiségűek között is – egészen fiatalok is vannak. Sőt többségében fiatalok, akik aztán itt alapítanak családot. Ám nem mindegyikük éri meg a családalapítás idejét. Egy 1767. évi halotti anyakönyvi bejegyzés a 15 éves lengyel ifjú, Georgius Vagabundus elhunytát és temetését rögzíti.³⁵ Mivel ezzel a családnévvel más alkalommal nem találkozunk, feltételezhetően egyedül érkezett. De nemcsak fiatalok, hanem idősek is szerencsét próbáltak, erre utal a 63 éves Casimirus Lengyel halála 1740-ben.³⁶

Morva származását négy fiatalembernek jelzik a házassági anyakönyvi bejegyzések, akik a Simsalik (1758), Chromnik (1759), Pospisil (1760) és Svinka (1761) családnév viselői.³⁷ Ám máshonnan származó adatból kiderül, hogy a Szedlyacsek családnév viselője is morva, s annak sejtjük Georgius Machacsek uradalmi kovácsot is, aki 1758-ban köt házasságot az özvegyen maradt Galko Zsuzsannával. Nem ez az egyetlen eset, amikor nem jelölik az illető nemzetiségét. Ezt sejtjük a Takácsok esetében, de más esetekben is. Pl. az 1759-ben házasságra lépő Andreas Chromnik neve után feltüntetik morva mivoltát, de az 1763-ban házassági kötelékbe lépő Joannes Kromnik esetében már nem, pedig feltehetően fivérek, vagy más közeli rokonok lehetnek, amit az is alátámasztani látszik, hogy feleségeik is testvérek: Bacsik Zsuzsanna és

²⁶ 1767. okt. 4-i bejegyzés (Vegyes ak. 28b)

²⁷ 1767. okt. 11-i bejegyzések (Vegyes ak. 28b)

²⁸ Vegyes ak. 127a ill. 132b

²⁹ Ker. ak. 7a, 12a, 15a, 30b, 36b, 37a, 38b, 41a, 44b

³⁰ Vegyes ak. 17b, 19b

³¹ Vegyes ak. 18b

³² Vegyes ak. 19a, 21a, 26b

³³ 1760. dec. 30-i bejegyzés (Ker. ak. 36b)

³⁴ 1750. jún. 14-i bejegyzés (Ker. ak. 19b)

³⁵ Vegyes ak. 132b

³⁶ Vegyes ak. 124a

³⁷ Vegyes ak. 26a, 26b, 27a

Bacsik Borbála, mindketten a máléi illetőségű Bacsik János leányai.³⁸

A sziléziaiak, morvák és lengyelek esetében csak egyetlen egyszer fordul elő, hogy a lakhelyét is jelölik az illetőnek, mégpedig Andreas Karpinszkinál, akit máléi katolikusként jeleznek. A többiek feltehetően Putnokon élnek.

A bejegyzésekből az állapítható meg, hogy a sziléziaiak és lengyelek inkább a putnokiakkal (és az abafalviakkal), a morvák viszont inkább a máléiakkal lépnek házasságra.

A keresztelési adatokat vizsgálva megállapítható, hogy a bejegyzett 1463 újszülöttből összesen 481 putnoki, 530 máléi, 423 egyéb illetőségű, 29 esetben az illetőség megállapítása bizonytalan. Az illetőség mellett általában itt is külön jelölik az újszülött cigány származását, ilyen bejegyzéssel 47 esetben találkozunk, ezek közül 21 esetben putnoki, 17 esetben máléi és 9 esetben egyéb (Hét, Naprágy, Barcza, Kelemér, Abafalva, Horvát) illetőségről van szó.

2. táblázat: Keresztelesek összesítése a putnoki anyakönyvi bejegyzések alapján 1733–1767 között
Tabelle 2. Übersicht über die Taufen auf der Grundlage der Eintragungen im Putnoker Taufregister zwischen 1733 und 1767

Év	Putnok	Málé	Egyéb	Bizonytalan	Cigány	Összesen
1733	1	2	2	–	–	5
1734	13	15	9	6	–	43
1735	11(+1)	14	10	2	1(M)	38
1736	12	18	9(+1)	–	1(e)	40
1737	10	14	11	–	–	35
1738	11	10(+1)	6	1	1(M)	29
1739	16	21(+1)	6	–	1(M)	44
1740	10	14	4	–	–	28
1741	4	10	6	11	–	31
1742	4	9	4	6	–	23
1745	9(+1)	9	11	2	1(P)	32
1746	12(+1)	18	11	–	1(P)	42
1747	12	13(+1)	14	–	1(M)	40
1748	15(+1)	14	11	–	1(P)	41
1749	12	21	15	–	–	48
1750	15(+1)	12	8	–	1(P)	36
1751	17(+2)	20(+1)	19	1	3(P,M)	60
1752	13(+1)	23(+1)	19	–	2(P,M)	58
1753	13	11(+1)	18(+2)	–	3(M,e)	45
1754	19(+1)	18(+1)	13	–	2(M,P)	52
1755	9(+2)	14(+1)	16(+1)	–	4(P,M,e)	43
1756	12	17	10	–	–	39
1757	14(+1)	12(+1)	11(+2)	–	4(P,M,e)	41
1758	11	13(+1)	4	–	1(M)	29
1759	23(+3)	15	17(+1)	–	4(P,e)	59
1760	17	15(+1)	7	–	1(M)	40
1761	23(+2)	17(+1)	20	–	3(P,M)	63
1762	16(+2)	17(+1)	10	–	3(P,M)	46
1763	24	18(+1)	22	–	1(M)	65
1764	16(+1)	20(+1)	20	–	2(P,M)	58
1765	22	24	17	–	–	63
1766	25(+1)	23(+1)	25(+1)	–	3(P,M,e)	76
1767	19	22(+1)	29(+1)	–	2(M,e)	72
Összesen:	460 (+21)	513 (+17)	414 (+9)	29	47	1463
Mindössz.:	481	530	423	29		1463

³⁸ Vegyes ak. 26b, 27b

A temetések számát illetően elmondható, hogy összesen 816 temetésre kerül sor a vizsgált időszakban. Ebből 16 alkalommal jegyzik fel az elhunyt cigány származását, 11 putnoki, 5 máléi esetben. Putnokon 328 temetést rögzítenek, Málén alig valamivel kevesebbet, 322-t. Ha leszámítjuk a cigányokat, akkor mindkét település esetében 317–317 temetésről beszélhetünk.

Az egyéb településeken 164 temetésre kerül sor, 2 esetben pedig nem lehetett megállapítani a helyszínt.

Az anyakönyvek névanyagát összesítve rekonstruálható Putnok és Málé korabeli társadalma. A teljesség igénye nélkül a következő putnoki és máléi neveket említjük a vizsgált korszakból (zárójelben a névváltozatokat és az első előfordulási évet jelöljük).

3. táblázat: Temetések számának összesítése a putnoki anyakönyvi bejegyzések alapján 1734–1767 között
Tabelle 3. Übersicht über die Zahl der Beerdigungen auf der Grundlage der Eintragungen im Putnoker Sterberegister zwischen 1734–1767

Év	Putnok	Málé	Egyéb	Bizonytalan	Cigány	Összes
1734	3	5	2			10
1735	11	12	3			26
1736	4	6	3			13
1737	9	6	2			17
1738	5	17	1			23
1739	12	11	2			25
1740	11(+1)	7	3		1	22
1741	3	2	1			6
1742	–	1	–			1
1745	6	6	9			21
1746	15	3	3			21
1747	9	20	5	1		35
1748	14(+3)	12	3	1	3	33
1749	6	9	5	–	–	20
1750	11(+2)	10(+1)	11	–	3	35
1751	13	17	4	–	–	34
1752	7	10	1	–	–	18
1753	9(+1)	6(+1)	3	–	2	20
1754	9	8	6	–	–	23
1755	2	13(+1)	7	–	1	23
1756	5	9	2	–	–	16
1757	16	8	8	–	–	32
1758	9	4	9	–	–	22
1759	4	8	1	–	–	13
1760	7	9	3	–	–	19
1761	13(+1)	11	6	–	1	31
1762	18	20	7	–	–	45
1763	22	12	4	–	–	38
1764	16	11(+1)	9	–	1	37
1765	13(+1)	8(+1)	8	–	2	31
1766	15	11	18	–	–	44
1767	20(+2)	25	15	–	2	62
Összesen:	317	317	164	2	16	816
Mindössz.:	328	322	164	2		816

Putnoki családnevek: Ablonczy (1738), András (1736), Andrásik (1751), Antalfi (1748), Asztalos (1748), Bacso (1739), Bacsinecz (1749), Bajsath (1747), Bakos (1734), Balás (1734), Bari (1737), Bartek (1750), Bem (1759), Berdoh (1743), Betovics (1734), Bodnár (1740), Bohács (1741), Bohus (1735), Borbéli (Borbély) (1736), Bornyu alias Lipski (1750), Boros

(1760), Breznyanszki (1747), Czigány (1745), Csenko (Csonka?) (1748), Csonka (1738), Csepregi (1763), Csúzda (1737), Csüger (1746), Danko (1748), Dapsi (1737), Dinga (1756), Domos (1756), Dudás (1739), Dulnai (1740), Dussek (1749), Facskovecz (Facsko) (1735), Farkas (1733), Forrai (1748), Fusz (1749), Für (1737), Galko (1746), Gáll (Gaál) (1734), Gono

(1755), Gost aug. (1763), Gyurják (1764), Hajdúk (1735), Haszidlo (1735), Hogai (1738), Holes (1756), Hraczky (Hraczki, Hradzski) (1737), Hrki (1755), Hulik (Hulyik) (1737), Husza (1745), Juhász (1737), Jung (1739), Juricska (1749), Kabeczky (1736), Kalu (1755), Kántor (1749), Kapitány (1749), Kapusztá (1753), Karpinszki (1749), Keresztúri (1738), Kertész (1746), Kiss (Kis) (1734), Kivis? (1749), Kocsik (1741), Kocsis (1736), Kohút (1749), Kolman (1737), Kónya (1735), Kosztolányi (1739), Kovács (1734), Kozák (1738), Kozma (1734), Köteles (1756), Kristoff (1735), Krisztian (1745), Krokoroeki (1742), Kvetniczki (1749), Labancz (1754), Labeczki (1738), Lakatos (1739), Lapidza (1751), Lenart (1754), Lengyel (1739), Lokcsánszky (1739), Luk (Lyuk) (1738), Lustig (1751), Mács (Maacs) (1738), Maderna (1734), Mahacs (1767), Majoros (1734), Matusek (1734), Merker (1749), Mészáros (1748), Mikola (1746), Moravcsik (1736), Mosler (1754), Müller (Miller) (1734), Nagy (1735), Naihört (1750), Nekézsenyi (1738), Németh (1737), Novák (1739), Nyitrai (1735), Olah (1748), Osvald (Osvart) (1738), Pijs (1736), Polyák (1747), Putnoky (1757), Rabcsék (1754), Rosko (1756), Ruszkai (1738), Samko (1748), Savina (1748), Sepregi (1748), Serfőző (Serfűző) (1746), Simon (1766), Skolnik (1762), Szabó (1734), Szántó (1749), Szaniszló (1756), Szarka (1751), Szavcsányi (Kalo Szavcsan) (1735), Savcsan (1756), Szécsi (1738), Szedlák (Szedljak, Szedlyak) (1735), Szedlacsek (Szedlyacsek) (1746), Székel (1737), Szeredi (1736), Szitás (1752), Szombati (Szombathegyi) (1734), Sztarovics (1752), Takács (1735), Tamás (1756), Tarnovics (Tarnovai) (1739), Tolnai (Tónai, Tolnai) (1735), Tóth (Thott, Tott) (1734), Trnyik (1746), Tuza (1734), Utt (1745), Valyko (1748), Váradi (1746), Veselyi alias Varga (Varga Veszellai, Vesely) (1746), Veres (1741), Vincze (1735), Volant aug. (1763), Volko (1741), Vrana (1748), Zubo (1750).

Máléi családnevek: Ambrus (Ambros) (1738), Babicza (1734), Bacsik (1734), Bacsinyecz (1735), Bagári (1734), Bari (Barri) (1738), Barto (1742), Bata (1755), Belanyecz (Beljinecz, Belanecz) (1735), Benyo (1737), Blaho (1739), Bridinszki (Briginszki, Brigyin) (1734), Brnbos (1752), Budai (1739), Czibulka (1735), Czigány (1734), Csavojec (1735), Csepe (1739), Csicsmanecz (1743), Danelko (1750), Danyo (1764), Datelina (1741), Drahota (1734), Faber (1749), Facskovecz (1738), Fazikas (1752), Fehér (Feir, Fejér) (1736), Galko (1734), Gasztovszky (1766), Gazsi (1758), Gregor (1734), Gyivko (Diwko) (1737), Gyurszki (1746), Gyurgyovan (1748), Haidusek

(1738), Veres Hamarides (1747), Hlavács (1745), Hogai (Hogai) (1738), Hrvol (1739), Hubik (1733), Hubka (1735), Hudák (1740), Hugyecz (Hugec, Hudecz) (1738), Chugyina (1746), Hukel (1749), Hullyák (Hulyjak, Huliak) (1747), Jakabacska (1741), Jakubek (Jacubek, Jakobek) (1735), Jankova (1751), Jarubik (1747), Jokkel (Jokel) (1735), Jónás (1736), Kakas (Kohut) (1735), Karpinszki Polony (1746), Klenics (Klenyics) (1736), Klimon (1735), Kristóf (Christoff) (1748), Kolár (1734), Kondás (1734), Koritár (1735), Kosjar (1755), Kotrecz (1751), Kovács (1740), Kozár (1749), Kozel (1759), Krdecz alias Fazikas (1750), Krcho (1743), Kucsera (1735), Kuna (1745), Kunya (1747), Kurucz (1735), László (1752), Lesko (1734), Luk (1742), Lukács (1748), Maczo (1734), Martinka (1762), Mérész (1763), Mihel (1735), Molnár (1739), Müller (1741), Novák (1741), Novoszedlák (1734), Olá (1737), Oravecz (1736), Pásztor (1753), Peém (1746), Petrusina (1733), Pies (Bgies, Pgis, Pés, Pijess) (1734), Podhorszki (1765), Podusel (1735), Preszna (1734), Savcsan (1761), Safran (Safranek, Sephran) (1745), Sisák (Sisjak) (1736), Skadra (Skader) (1739), Skolnik (1737), Sloboda (1749), Smid (Smido 1761) (1742), Spilpak (1751), Spisák (Spisjak) (1738), Sproh (1758), Stiriga (1738), Storman (1749), Szalatai (1755), Szedlyak (1749), Szitai (1750), Szlezák (Slezak) (1746), Szlivcsik (1734), Szliszka (1752), Szmisko (Smesko, Smjesko) (1734), Szögedi (1760), Szkrzla (1745), Szrna (1735), Sztancsik (Stanko) (1746), Sztrapko (1734), Temesan (1748), Tompka (1737), Tott (1749), Tököli (Tekeli, Tökölyi) (1735), Trnik (1741), Ulyhar (Ulyár) (1763), Vidra (1734), Vidrovsky (1766), Vince (1758), Viszacs (1750), Viszalai (1735), Wrabel (1735), Vrana (1753), Zatyelina (1755), Zatyko (1743), Zatyko Tököli (1746) Ziak (1747).

Mielőtt rátérnénk a névadatok elemzésére, fontosnak tartjuk felidézni azt a szakirodalomból már ismertényt, hogy a Serényiek Trencsén megyei birtokaikról, Béláról és Csicsmányból hoztak szlovák telepéseket, de hoztak morvaországi helységeiből morva telepéseket is. Tervszerű telepítési akció volt, melynek során a telepések nagy földesúri kedvezményekben részesültek, a szántó, legelő és kaszáló mellett még állatokat is kaptak. Ennek ellenére a telepítés nem volt egyszerű, sem könnyű. Ezt támasztja alá az is, hogy a telepések egy része visszament Trencsénbe, mások megszöktek, tehát nem maradt mindegyikük Máléban (ILA 1944–1976, III. 5; I. 453). Talán éppen ezért elhúzódó folyamatról beszélhetünk, ami csak 1759 körül fejeződött be véglegesen (ILA 1944–1976, I. 454). 1715-ben és

1720-ban Máléban nyolc jobbágy háztartást írnak össze, ezek közül 6 illetve 5 „tót“, a fennmaradó kettőt, ill. hármat magyarként jelölik (ACSÁDY 1896, 49, 51). Ila Bálint felsorolásában ezek a nevek a következők: Jano, Kakas, Kucsera, Oláh, Pies, Podusek, Smisko, Saffrany. Szerinte a felsorolt nevek – az utolsó kivételével – egyöntetűen szlávok, még a Kakas is, mert ilyen nevű család az őslakosok között nem volt, sőt a környező települések lakói között sem, így a név csak jövevényt takarhat. S mivel egy 1715-ös adat szerint élt Málén egy Kohut nevű egyén, a magyar Kakas alak ennek a fordításából keletkezett. Ezt támasztja alá az az 1773-as tanúvallatás is, melyben egy Kakas nevű máléi tót embert említenek (ILA 1944–1976, III. 8).

Érdekes összevetni a máléi neveket a Csicsmány település keresztelési anyakönyvének első kötetében található nevekkal. Csicsmányban a telepítés idején még nem folyt anyakönyvezés, a keresztelési anyakönyvet csak 1788-ban kezdik vezetni. De így is számos azonos vagy közel azonos névvel, névalakkal találkozunk, mint a Brindza, Bacsik (1788), Bruncza Gregor, Kohut(t), Novosedlák, Podussel, Piess, Skadra, Schkadra Smiesko, Szmjesško (1789), Bringyiszko, Jokel (BODNÁR 2010, 46). E családnevek viselői tehát bizonyíthatóan Csicsmányból érkeznek.

Az anyakönyvekben előforduló családnevek tanulmányozása megerősíti, hogy Málé lakossága túlnyomó többségében szláv, mégpedig szlovák és morva. Putnok lakossága rendkívül vegyes, a szlovák, morva, lengyel, sziléziai és német nevek mellett jócskán vannak magyar nevek is. Egyes kiterjedt máléi családok rövid időn belül Putnokra is elszármaznak, ugyanaz a családnév párhuzamosan Málén és Putnokon is előfordul. Ezt tapasztaljuk pl. a Bacsinyecz, a Galko és a Pies családnevek esetében, s az adatokból nyilvánvaló, hogy mindhárom esetben rendkívül kiterjedt családkról van szó.

Az is szembeötlő, hogy a térségünkben élő morvák előszeretettel választanak feleséget Máléból. Ez azzal magyarázható, hogy a máléiak a Morvaországgal határos Trencsén megyéből származnak, hasonló nyelvet beszélnek, hasonlóak lehetnek szokásaik. Bár Ila megállapítása szerint a Trencsén megyei szlovákok jobbágyok, ellenben a morvák nagyrészt ipart űznek. Mivel jogállásra és foglalkozásra utaló bejegyzések csak ritkán fordulnak elő, a Máléba házasodó morvák esetében sem tudjuk megállapítani, hogy valóban iparosokról van-e szó.

A vizsgált időszakban Magyarország lakosságának zöme földműveléssel foglalkozik. Nincs ez másként Putnok és Málé esetében sem. Birtokosok, gazdálko-

dók, napszámosok esetében a kenyérkereső foglalkozást ebben a korban legtöbb esetben nem jelölik az anyakönyvekben. Ám ha valaki alkalmazottként gazdálkodik, azt általában igen. A legjelentősebb birtokosok intézőt tartanak, aki felügyeli a gazdálkodást. Putnokon ebben a korban öt nagyobb birtokost említenek a források, gróf Serényit, Giczeyt, a Putnoky famíliát, a Horváth famíliát és a Dapsy famíliát.³⁹ Közülük a Serényiek katolikusok, a Putnokyak részben katolikusok, a Giczeyek, Horváthok és Dapsyak reformátusok. Ezért ezen utóbbi három családra vonatkozóan nem is nagyon találunk adatokat az anyakönyvekben. Mint ahogy közvetlenül a Serényiekre sem, hiszen ebben a korban Putnok még nem szolgál állandó lakhelyül a család egyetlen ágának sem. Más a helyzet a Putnokyak esetében.

Putnoky Imre 1729-ben visszatér Putnokra (BOROVSKY 1903, 654), de állandó lakása még neki sem itt van, majd csak ifjú házaspár fiai telepednek meg Putnokon. Erre az 1750-es évek közepe táján, vagy második felében kerülhetett sor. Erre engednek következtetni a Putnokyak szolgálatában álló személyekre vonatkozó, valamint magukra a Putnokyakra vonatkozó anyakönyvi bejegyzések. Az első ilyen 1739-ből való, amikor Marina, a Putnoky uraság szolgálója 11 napos leányának temetésére kerül sor.⁴⁰ Ezt követően 1757-ig nem bukkan fel a nevük, ám ettől az évtől kezdve Putnoky György és Putnoky László nevével is sűrűn találkozunk.⁴¹ Ám míg a birtokot közösen használja a família, a két Putnoky család külön háztartásban élt. Erre enged következtetni egy 1763-as adat, mely Putnoky László uraság gazdasszonya kislányának temetéséről szól.⁴² Tehát a vizsgált időszakban Putnoky Imre fiai, László (1724 körül–1793. február 26.) és György (1729 körül–1803. február 6.) élnek a településen, ők birtokolják az apjuk által a Serényiektől részben visszaszerzett ősi putnoki javakat (BODNÁR 2012, in press). Az ő intézőjük az a Mosler Ferenc, aki 1763-ban, 50 éves korában hunyt el.⁴³ Néhány évvel korábban, 1756-ban hunyt el Moslermaler Ferenc intéző 83 éves özvegye.⁴⁴ Nem kizárt, hogy a Putnoky

³⁹ GMA 99. 43. 91. 1.

⁴⁰ 1739. márc. 17-i bejegyzés (Vegyes ak. 123b)

⁴¹ Az első, közvetlenül a Putnokyakat érintő bejegyzés: 1757. ápr. 10-én keresztelek P. D. Georgius Putnoky és Anna Csőke leányát, Christinát. (Ker. ak. 33a)

⁴² 1763. márc. 15-én temetik Putnoky László gazdasszonyának 10 hónapos kislányát, Erzsébetet. (Vegyes ak. 131b)

⁴³ 1763. márc. 4-én volt a temetése Putnokon a kb. 50 éves férfinak (Vegyes ak. 131b)

⁴⁴ 1756. június 5-én temették el Moslermaler Ferenc provizor 83 éves özvegyét, Rózát (Vegyes ak. 130a)

uradalom előbb említett intézőjének édesanyjáról van szó, hiszen a családnevek ebben a korban még nem állandósulnak. Ebben az esetben nem kizárt, hogy a Putnoky uradalom gazdálkodását két generáción keresztül is ez a család felügyeli, bár az sem kizárt, hogy az özvegy édesanya öreg napjaira költözött fia családjához. A Mosler családnév egyébként először 1754-ben fordul elő a putnoki anyakönyvben.⁴⁵

Egy másik intéző neve is megtalálható az anyakönyvekben, mégpedig Potoczki Imrée, akinek *kevételes bőkezűségéből és az Isten iránti kegyességéből* 1749. december 13-án a putnoki római katolikus temetőben keresztet állítanak (BODNÁR 2011, 188). A Potoczki családot Liptó megyei nemes családként említi a szakirodalom, mely a likavai uradalomhoz tartozó lucskei erdőben közbirtokos, de a család egyes tagjai Trencsén, Zemplén Gömör és Szepes megyében élnek (NAGY 1857–1868, IX. 466). Az anyakönyvi bejegyzés konkrétan ugyan nem említi a Serényi uradalmat, de feltehetően ennek az uradalomnak lehet az inspektora. Ez annál is valószínűbb, mivel a putnoki uradalmat birtokló Serényiek ez idő tájt egyebek mellett Trencsén megyében is nagy kiterjedésű birtokokkal rendelkeznek, sőt egy időben állandó lakhelyük is ott van. A putnoki uradalmat ebben az időszakban egyáltalán nem lakja a család, erre csak mintegy száz évvel később kerül sor, ezért is van szükség az intézőre. Az 1754–55. évi országos nemesi összeíráskor Liptón kívül Gömör, Nyitra, Szabolcs és Zemplén megyében is írnak össze Potoczki nevű igazolt nemeseket, Gömörben Potoczki Imrét említik (KEMPELEN 1911–1932, VIII. 413). Nyilvánvalóan a fentebb említett, keresztállító uradalmi inspektorról van szó, mert az 1750-es években többször is találkozunk nevével az anyakönyvekben.⁴⁶

A fentiekén kívül több nemes család nevével is találkozunk. Ezek között birtokos nemesek csak elvétve akadnak, azok ugyanis inkább a református vallás követői. Akad olyan, akinek a neve csak egyszer fordul elő, mint például Kosztolányi Mártoné, akinek Witlin Máriával közös gyermekét, Lászlót Putnokon keresztelik 1739. június 17-én.⁴⁷ Ő feltételezhetően csak rövid időt tölt Putnokon, talán valami hivatal, vagy egyéb állást tölt be.

Úgyszintén egy alkalommal találkozunk D. Páris-Bácsmegyei Antal nevével, akinek Melchior nevű 10 napos fiát 1739. január 18-án temetik Putnokon.⁴⁸ A Bácsmegyei család, mely a Zemplén megyei Párisról kapta előnevét, Vas megyébe származik, majd később Trencsénbe. Több családtag is orvosi tudományokat tanult külföldi egyetemeken (NAGY 1857–1868, I. 84). Nem kizárt, hogy a putnoki anyakönyvben szereplő Antal is orvos, aki a Serényiek megbízásából kerül Putnokra. Mindenesetre nem tölthet itt hosszú időt, mert neve a továbbiakban nem fordul elő.

De azért akadnak fölbirtokkal rendelkező, gazdálkodásból élő nemes családok is. Ilyen a Forray család, melyet putnoki nemes családként ismer a szakirodalom. Forray István, annak fia, valamint testvérei és unokatestvérei 1622-ben nyernek címeres nemeslevelet II. Ferdinándtól, amit még ugyanebben az évben ki is hirdetnek Gömörben, egy évvel később pedig Hevesben is. Időközben a család sokfelé ágazik (FORGON 1997, 245). Ám van olyan ága, amely Putnokon marad és virágzik napjainkban is.

A Nyitray nemes család tagjai azok közé a várvédők közé tartoznak, akik a törökdúlást követően telepednek meg Putnokon. Nyitray Antal a 17. század közepén a putnoki vár kapitánya volt mintegy 30 esztendőn keresztül. Leveles ládikája is ezekben a zűrzavaros években veszett oda (FORGON 1997, 491). Leszármazottai egészen a 20. századig Putnokon élnek.

Úgyszintén putnoki várkapitány volt (1663) a farkasfalvi előnevet viselő nemes családból származó Farkas Fábán. Thököly tántoríthatatlan híve, később brigadérosa volt, amiért a királpártiak 1655-ben nó táztatták, ősi farkasfalvi birtokát elkobozták. A Putnokon élő Farkasok az ő leszármazottai lehetnek, hiszen a Farkas családnév 1733-tól folyamatosan előfordul a putnoki anyakönyvekben.⁴⁹

A rozsnyói illetőségű Hulik János és György testvérek 1659-ben kapnak nemességet Lipót császártól (FORGON 1997, 311). Valószínűleg az ő leszármazottjuk lehet a putnoki anyakönyvekben oly gyakran szereplő Hulik Dániel, akit a Putnokyakkkal és Betovicsokkal együtt nagyon gyakran hívnak esküvői tanúnak vagy keresztszülőnek a vizsgált időszakban Putnokon. Leszármazottai évtizedeken át fel-felbukkannak az anyakönyvekben, ahol általában nemes voltukra is

⁴⁵ 1754. ápr. 22-én keresztelik P. D. Franciscus Mosler és felesége, D. Paulina Eleonora gyermekét, aki a keresztségben a Joannes Nepomuk Ignatius nevet kapja (Ker. ak. 28a)

⁴⁶ L. pl. A Malonyai-Abaffy házasságkötésről szóló 1753. febr. 2-i bejegyzést (Vegyes ak. 24b)

⁴⁷ Ker. ak. 7a

⁴⁸ Vegyes ak. 123b.

⁴⁹ 1733. dec. 29-én keresztelik Farkas György és Boda Judit egyik gyermekét. A későbbiekben még számos adat utal rájuk. (Ker. ak. 1a)

utalnak, annak ellenére, hogy Ila az 1715–1773 között felbukkanó szláv jobbágynevek között tünteti fel ezt a nevet (ILA 1944–1976, III. 242).

Szintén gömöri nemes családnak tartja a szakirodalom a Lénárt családot, melynek tagjai a Rozsnyó melletti Nadabulán élnek, majd egyik águk Rimaszombatba származik (FORGON 1997, 404). Ezzel a családdal állhat rokonságban az a Lénárt János, akinek neve először 1754-ben tűnik fel a putnoki anyakönyvben.⁵⁰ Ila a Lénárt nevet a bizonytalan eredetű jobbágynevek között tünteti fel 1753-ban (ILA 1944–1976, III. 242).

Több Árva megyéből származó nemes él Putnokon ebben a korban. Az egyik ilyen a Betovics család. A putnoki anyakönyvekbe sűrűn bejegyzett Betovics Imre bizonyíthatóan Árvából származik Putnokra, mert 1733-ban Árva megyének 1713-ban kelt bizonyítványa alapján igazolja nemességét (FORGON 1997, 113). Betovics Imre nagy köztisztletnek örvendő Putnokon, alig telik el olyan esztendő, hogy neve esküvői tanúként vagy keresztszülőként fel ne bukkan az anyakönyvekben. Utódai még sok-sok éven át élnek Putnokon.

Szintén Árva megyei nemesek a Lokcsánszkyak, bár egyik águk már a 18. század elején Mellétén él, ott szerez nagyobb birtokot (FORGON 1997, 418). Az anyakönyvek tanúsága szerint Putnokon is él egy águk, Lokcsánszky Jánosnak és feleségének, Tibai Évának több gyermekét is Putnokon keresztelik.⁵¹

A Turóc megyei, nagycsepcsényi előnevet viselő Vladár család egyik ága Gömörbe, Berzétére, Bejére és Putnokra is elszármazott (FORGON 1997, 697). A Putnokon élő evangélikusok – anyaegyházuk nem lévén – általában a református egyház kebelén belül élnek, az ottani anyakönyvekbe jegyzik fel születésüket, házasságkötésüket vagy elhunytukat. Elvértve mégis előfordul, hogy a katolikus anyakönyvekben is találunk rájuk vonatkozó adatokat. Példa erre Vladár János és Havranecz Mária (mindkét fél lutheránus, vagyis evangélikus) házasságkötése 1750-ben.⁵²

Keresztúry Gáspár Vas megyéből származik Putnokra (testvére a Vas megyei Benkeházán lakik), ahol 1733-ban igazolja nemesi származását (FORGON 1997, 358). Az ő fia lehet Keresztúry István, akinek feleségétől, Nyárádi Zsuzsannától születő gyermekeit Putnokon keresztelik.⁵³

A boldogházi előnevet viselő Kiss családnak is van putnoki ága (FORGON 1997, 360), de az anyakönyvi bejegyzésekből nem derül ki, hogy az ebben a korszakban élő ilyen nevű személyek ehhez a családhoz tartoznak-e. Az mindenesetre tudható, hogy a saájópüspöki illetőségű Kiss István a putnoki Kozák Judittal köt házasságot 1738-ban.⁵⁴

Több Borbély nevet viselő nemes család is élt Gömör megyében (FORGON 1997, 135–136). Hogy ezek közül melyikkel áll rokonságban, vagy egyáltalán rokonságban állnak-e a putnoki Borbélyok, azt nem tudjuk. Mint ahogy azt sem, hogy a Breznianszki családnak van-e valami köze a nemes Breznayakhoz (FORGON 1997, 144).

A Dussek és a Hradsky családokat nem ismeri a magyar szakirodalom.⁵⁵ A putnoki anyakönyvekben viszont gyakran találkozunk ezekkel a nevekkal. A Hradskyt 1737-ben, a Dusseket 1749-ben jegyzik be először, mindkettő a kereszteleési anyakönyvben, és minden kétséget kizáróan nemes emberekre vonatkoznak a bejegyzések.⁵⁶ Sőt Hradsky József neve előtt egyik alkalommal az *egregius* rangjelző szócska olvasható.⁵⁷ Feltehetően a Serényi uradalom magas rangú alkalmazottairól lehet szó. A Dussek családnév Csehországban ismert, a putnoki anyakönyvekben oly gyakran szereplő Dussek János valószínűleg onnét érkezett Putnokra. Mindkét család esetében az utódok évtizedeken keresztül nyomon követhetők az anyakönyvekben.

A Rabcsek családnév 1754-től tűnik fel az anyakönyvekben putnoki családnévként, bár keresztszülőként és házassági tanúként már ezt megelőzően is találkozunk vele, de ott nem jelölik a név viselőjének illetőségét. 1754. január 16-án Rabcsek Miklós és Rabcsek Zsuzsanna még ugyan csak keresztszülőként vannak bejegyezve, de egy nappal később már Rabcsek Miklós és felesége, Anna gyermekének, Antoniusnak keresztelezéséről értesülünk.⁵⁸ Talán nem tévedünk, amikor az ekkor putnoki plébános, Rabcsek István személyével hozzuk őket összefüggésbe. Mint

⁵⁴ 1738. febr. 16. (Vegyes ak. 19a)

⁵⁵ Vö. NAGY, KEMPELEN, FORGON

⁵⁶ 1734. okt. 24-én keresztelik Josephus Hraczky és Bakos Anna lányát, Juditot (Ker. ak. 5b). Ennél a bejegyzésnél a nemességet jelölő D. nem szerepel a név előtt, de a későbbiekben gyakran előfordul. 1749. aug. 28-án keresztelik Putnokon D. Joannis Dusseknek és feleségének, D. Catharinának Joannes Augustinus nevű gyermekét. Keresztszülők: D. Emericus Potoczky, Domicella Angela Abbaffi (Ker. ak. 18b)

⁵⁷ L. az 1745. okt. 16-i bejegyzést feleségének temetéséről (Vegyes ak. 125a)

⁵⁸ Ker. ak. 27b

⁵⁰ 1754. szept. 16-án keresztelik Mihály nevű fiát (Ker. ak. 29a)

⁵¹ Érdekes módon 1739-ben két gyermekük – Rozália szeptemberben, Anna Katalin novemberben – keresztelezésére is sor kerül (Ker. ak. 7b, 8a)

⁵² 1750. júl. 26-i bejegyzés (Vegyes ak. 23b)

⁵³ A név első előfordulása 1740 márciusában (Ker. ak. 8b)

a korábbiakban már volt róla szó, Rabcsek István 1745–1755 között szolgál Putnokon. Viszont a névvel ezt követően is találkozunk, tehát viselői itt telepednek meg. Mint már fentebb volt róla szó, a vágbesztercei születésű Rabcsek István feltehetőleg a Serényiek közbenjárására kerül Putnokra. Az sem kizárt, hogy a család további tagjai is a Serényiek által telepednek itt meg, esetleg alkalmazásukban állnak.

Nem egyedi eset egyébként, hogy a plébános vagy feltételezett rokona keresztkomaságot vállal. A korábbi időszakban, Virágh László plébánossága idejében, a keresztszülők neve között többször feltűnik Virágh Erzsébet neve. Tehát szokás lehetett, hogy az egyházhoz közelebb álló személyek magát a papot (erre is számos példát találunk), vagy annak rokonát választják keresztkomájuknak. De olyan esetekkel is találkozunk, amikor jobbágy családok gyermekeinek földesuruk valamelyik családtagja, esetleg más nemes van bejegyezve keresztszülőként. Az is gyakori, hogy a tanítót kéri fel keresztszülőnek. A legtöbben azonban saját társadalmi rangjuknak megfelelő keresztszülőt, esküvői tanút választanak.

A Virágh családnév egyébként nem ismeretlen Putnokon, 1634-ből említést tesz róla a magyar nevű jobbágyok között (ILA 1944–1976, III. 241), s napjainkban is élnek itt ilyen nevűek.

Olykor foglalkozásra utaló bejegyzésekkel is találkozunk az anyakönyvekben, bár meg kell jegyezni, hogy a vizsgált korszakban ez viszonylag ritkán fordul elő. 1746-ban tesznek az anyakönyvben említést Szedlyak Máttyás brax személyéről.⁵⁹ A szótár szerint a *brax*, *braxis nadrágot*, *nadrágkészítőt*, vagy átvitt értelemben *idegen*, *külföldi személyt* jelent (FINÁLY 1991, 258–259). Hogy esetünkben ez a bejegyzés pontosan mit takar, csak találgathatunk. De nem kizárt, hogy az illető mesterségére utal. Ugyan egy későbbi adatból kitűnik, hogy az ugyancsak Szedlyak nevet viselő Márton morva származású.⁶⁰ Morvakkal viszont többször is találkozunk az anyakönyvek bejegyzései között, ez nem számít egyedinek. Bár az is igaz, hogy a többi morvákra utaló bejegyzés az 1750-es évek második feléből és későbből való. Ezért neveznék Szedlyak Máttyást idegennek? Vagy mégis inkább mesterségnevet sejtünk a bejegyzés mögött?

Elvétve további foglalkozásra utaló bejegyzésekkel is találkozunk. 1748-ban Bornyú János putnoki pász-

torra vonatkozó adatot találunk.⁶¹ Viselője lengyel származású lehet, s a Bornyú név valójában foglalkozásnévből lett családnévnek tekinthető. Erre utal egy másik adat 1750-ből, ahol Bornyu alias Lipski néven szerepel.⁶²

1751-ben a máléi csordásra vonatkozóan találunk adatot, de az ő nevét nem jegyzik fel.⁶³ Mint ahogy a társadalmi hierarchia legalján helyet foglaló koldusokat képviselő, 1765-ben, 70 éves korában elhunyt máléi koldusasszonynak, Máriának is csak a keresztnévét ismerjük.⁶⁴ Ismerjük viszont a putnoki koldus, Szakács István és felesége, Antal Anna nevét 1757-ből.⁶⁵

1752-ben Bodnár György lengyel kosárkötő létére utaló adattal találkozunk.⁶⁶

1757-ből Molnár Mátyás máléi molnárra vonatkozó adattal rendelkezünk.⁶⁷ Ez azért meglepő, mert az 1771. évi úrbérrendezési összeírás adatai szerint Máléban nincs malom, csak a szomszédságban (Putnokon és Szentkirályon) találhatók vízimalmok.⁶⁸ Viszont 1767-ből is van egy hasonló adat, mely Hatrik Mihály dédesi származású malombérlőre vonatkozik Málé kapcsán.⁶⁹ Ezekben az években mégis lett volna malom Máléban, amely 1771-ben már nem volt meg?

A tanítók kilétére vonatkozó adat nem számít ritkaságnak, már csak azért sem, mert – mint a korábbiakban már szóltunk róla – a tanító egyházi szolgálatokat is végez, s általában ilyenkor is feljegyezik a nevét. 1736–1742 között Murányi Lőrinc tanító névvel találkozunk, illetve egy alkalommal Murányi Istvánéval. Antalfi Márton tanító neve 1748 januárjában olvasható először, ekkor születik Anna Mária nevű gyermeke.⁷⁰ Ezt követően számos alkalommal előfordul a

⁶¹ 1748. febr. 9-én temetik Bornyú János pásztor 5 éves lányát (Vegyes ak. 126b)

⁶² L. az 1750. jún. 14-i bejegyzést (Ker. ak. 19b)

⁶³ 1751. jan. 27-i bejegyzés István, máléi csordás kisfiának temetéséről (Vegyes ak. 128a)

⁶⁴ 1765. szeptember 11-én hunyt el (Vegyes ak. 132a)

⁶⁵ L. az 1757. máj. 26-i bejegyzést (Vegyes ak. 33a)

⁶⁶ 1752. ápr. 28: Sepultus est Georgius Bodnar Vietor Polonus Anor. cir. 32 (Vegyes ak. 128b)

⁶⁷ L. az 1757. júl. 7-i bejegyzést (Ker. ak. 33b)

⁶⁸ GMA 99. 43. 72. 1; GMA 99. 43. 91. 2; GMA 99. 43. 107. 1.

⁶⁹ L. az 1767. nov. 15-i temetési anyakönyvi bejegyzést (Vegyes ak. 132b), mely szerint másfél éves korában elhunyt Barbara, Michaelis Hatrik dédesi malombérlő törvénytelen lánya, anyja neve Catharina Belanecz. Megjegyezzük, hogy a kereszteleési anyakönyvben anyjaként Catharina Briginszky nevét szerepeltetik (1766. aug. 17, Ker. ak. 45a). Valószínűleg ez a helyes, és a halotti anyakönyvben tévesen van beírva. Erre a tévedésre azért kerülhetett sor, mert ugyanerre a napra – 1767. nov. 15. – van bejegyezve egy Barbara nevű újszülött kereszteleése, akinek szülei Joannes Szmjesko és Susanna Belanecz (Ker. ak. 47a)

⁷⁰ 1748. jan. 8. (Ker. ak. 15b)

⁵⁹ 1746. okt. 29-i bejegyzés: Anna Consorts Mathia Szedlyak braxate (Vegyes ak. 125b)

⁶⁰ L. az 1747. szept. 10-i bejegyzést (Ker. ak. 15a)

neve, nemcsak gyermekei születésekor vagy halálakor, nemcsak akkor, amikor egyházi szolgálatot végez, hanem leggyakrabban keresztszülőként vagy házassági tanúként, ami arra enged következtetni, hogy személye nagy köztiszteletnek örvend.

Bár konkrétan nem jelölik a foglalkozást, de feltételezhetően erre utal a Faber családnév. A szótár szerint a *faber* kifejezés *kemény anyagból (fa, kő érc) dolgozó mesterembert* jelent (FINÁLY 1991, 763). A tapasztalat szerint leginkább a kovácsokat nevezik így, akik gyakran cigányok. Hogy a putnoki anyakönyvben 1749-ben feljegyzett Carolus Faber tényleg kovács volt-e, vagy sem, nem tudjuk, mint ahogy nemzetiségére utaló adattal sem rendelkezünk.⁷¹

Valószínűleg szintén mesterségre utal a máléi vonatkozású Krdecz alias Fazikas bejegyzés is 1750-ből.⁷² Annál is inkább, mivel a továbbiakban már csak Fazikas néven szerepel.⁷³ Gömöri fazekasságról szólva senkinek nem Putnok és térsége fazekassága jut eszébe, de hogy ezen a vidéken sem volt ismeretlen ez a tevékenység, hogy itt is bányásztak megfelelő minőségű agyagot, amit aztán fel is dolgoztak, azt korábbi kutatásokból tudjuk (BODNÁR 2005, 520–522).

További példaként Joannes Veselyi alias Varga nevét említjük, akinek esetében a második név minden bizonnyal szintén a mesterségére utal.⁷⁴ A vargák a nyersbőr kikészítésével és lábbeli készíttéssel foglalkoznak. Tudjuk, hogy Putnokon nagy hagyományai vannak ennek a mesterségnek, 1825-ben céhbe is tömörülnek a putnoki csizmadíák, s a 20. század első harmadában a putnoki iparosoknak közel egynegyede lábbeli készíttéssel foglalkozik (BODNÁR 2007–2008, 167). A fenti példa Varga Jánosa talán egyik első helyi képviselője ennek az ipárnak.

Minden bizonnyal ebbe a kategóriába tartozik a Kőmeves családnév is 1760-ból.⁷⁵

Úgyszintén mesterségre utalnak az Asztalos családnevek. Ezzel a névvel több személy esetében is találkozunk, de az esetek egy részénél bizonyíthatóan más néven is szerepelnek viselőik. A Putnokon élő Asztalos Márton neve először 1748-ban fordul elő.⁷⁶

A szintén asztalos mesterséget űző, 1756-tól a szintén Putnokon élő Asztalos Ferenc névvel is többször találkozunk.⁷⁷ Ám még meggyőzőbb e tekintetben a szintén Putnokon élő Sztolovszky János és Asztalos Pál esete. Az elsőnek a nevével ilyen formában 1751 novemberében találkozunk legkorábban.⁷⁸ Ám tíz hónappal korábban, Galko Katalinnal történő házasságkötésekor Kosik János néven szerepel.⁷⁹ Az Asztalos Pál név először 1757-ben tűnik fel.⁸⁰ Ám egy részletes genealógiai kutatás alapján kimutatható, hogy ugyanez a személy Svebih Pál néven köt házasságot Galko Zsuzsannával.⁸¹ Leányának elhunytakor pedig Sztolár Pálként jegyzik be nevét az anyakönyvbe.⁸²

A fentebb elmondottakból egyértelműen megállapítható, hogy ebben a korban a családnevek még nem állandósultak. Többször előfordul, hogy egy-egy személy más néven kerül anyakönyvezésre születésekor, házasságkötésekor, halálakor, vagy más családnevet jegyeznek be gyermekei születése alkalmával. Gyakran megtörténik, hogy az illető személy mestersége válik családnévvé, mint a fentebb említett Asztalos, Fazikas (Fazekas) és Varga nevek esetében.

Feltehetően ugyanebbe a kategóriába sorolható a Serfőző családnév is. Ezzel a névvel 1746-tól kezdődően nagyon gyakran találkozunk az anyakönyvekben, eleinte, 1758-ig a zártabb ejtémódra utaló Serfűző formában. Valószínűleg egy népes családról van szó, mert a János, György, József és András, valamint Anna, Katalin és Judit nevek is előfordulnak. Az sem kizárt, hogy Mosler Ferenc uradalmi intéző felesége is ehhez a családhoz sorolható, akit Paulina Pivonka, illetve Paulina Pivovni néven említenek.⁸³ Annál is inkább, mivel Mosler Ferencet és feleségét ugyanaz a házaspár hívja meg keresztkömának, akiknél egyik esküvői tanúként Serfőző György neve szerepel.⁸⁴ Ha azt is figyelembe vesszük, hogy Serfőző Györgyöt több esetben is a bizonyíthatóan Morvaországból száрма-

⁷¹ 1749. márc. 15-én keresztelik meg Carolus Faber és felesége, Judit lányát, Máriát (Ker. ak. 17b)

⁷² 1750. febr. 22-én keresztelik Andreas Krdecz alias Fazikasnak és feleségének, Annának Katalin nevű lányát (Ker. ak. 19b).

⁷³ 1752. ápr. 9-én keresztelik Andreas Fazikas és felesége, Anna gyermekét, Georgiust (Ker. ak. 24b)

⁷⁴ 1746. dec. 8-án keresztelik Joannes Veselyi alias Varga és felesége, Zsuzsanna gyermekét, Istvánt (Ker. ak. 14b)

⁷⁵ Ker. ak. 35b

⁷⁶ Erzsébet nevű feleségétől született Judit nevű lányát 1748. máj. 23-án keresztelik (Ker. ak. 16a)

⁷⁷ 1756. jún. 7-én keresztelték Asztalos Ferenc és Grós Róza gyermekét, Jánost (Ker. ak. 32a)

⁷⁸ Katalin feleségétől született Borbála nevű lányát 1751. nov. 2-án keresztelték (Ker. ak. 23a)

⁷⁹ L. az 1751. jan. 10-i házassági bejegyzést (Vegyes ak. 24a)

⁸⁰ 1757. máj. 18-án keresztelik Asztalos Pál és Galko Zsuzsanna gyermekét, Zsuzsannát (Ker. ak. 33a)

⁸¹ 1755. febr. 2-án köt házasságot Svebih Pál és Galko Zsuzsanna, mindketten katolikusok és putnokiak, Antalfi Márton és Zubo György tanúk előtt (Vegyes ak. 25a)

⁸² 1770. okt. 8-án temetik el Zsuzsannát, Sztolár Pál 13 éves leányát (Vegyes ak. 134b)

⁸³ L. az 1755. nov. 2-i és 1761. máj. 3-i bejegyzéseket. (Ker. ak. 31a, 37a)

⁸⁴ L. az 1760. júl. 13-i esketési és az 1761. máj. 3-i keresztelési bejegyzéseket (Vegyes ak. 27a és ker. ak. 37a)

zók hívják esküvői tanúnak (Simsalik, Chromnik), talán nem tévedünk, amikor azt feltételezzük, hogy ők maguk is morvák lehetnek, akiket a Serényiek azért telepítenek Putnokra, hogy itt meghonosítsák a sörfőzést. S hogy folyt ilyen tevékenység Putnokon, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy az egykori Serényi uradalom egyik gazdasági épületét a mai napig serházként ismerik és emlegetik a városka lakói.

Nem mindig a mesterségnév, olykor az illető nemzetisége válhat családnévvé. Ila Bálint ezt feltételezi az 1707-ben Málé vonatkozásában előforduló Safran aliter Czigany név esetében, s ezt többek között azzal indokolja, hogy a Sáfrány, mint cigánynév, Gömörben gyakori (ILA 1944–1976, III. 8). Anyakönyvi vizsgálódásainkból tudjuk, hogy az egész 18. század folyamán mindkét családnév előfordul, sőt Sáfrányok ma is élnek Serényfalván és Putnokon is. Környezetük nem tartja őket cigányoknak, s nemcsak napjainkban, hanem valószínűleg a vizsgált korban sem, ugyanis a Sáfrány nevűeknél egyszer sem fordul elő olyan bejegyzés, amely cigány származásukra utalna. A Czigany nevűeknél egyetlen ilyen esettel találkozunk, de ott a Csigan névalak szerepel.⁸⁵ Hogy a két család között van-e rokon kapcsolat, azt csak egy alapos genealógiai kutatás tudná megválaszolni.

Úgyszintén a nemzetiség családnévvé válására példa a Moravcsik alias Szedlyacsek 1747-ből.⁸⁶ Ezt megelőzően és a későbbiekben is a két név párhuzamosan előfordul, tehát viselőjét hol egyik, hol másik néven jegyzik be. Végül a Szedlacsek név állandósul, de ez a bejegyzés egyértelmű utalás a jelzett család morva származására.

Hasonló német példát is tudunk hozni: 1747-ben Christopforus Germanyi, 1748-ban Christopforus Peém, 1750-ben pedig Christopforus Naidkorb van bejegyezve keresztszülőként.⁸⁷ Egyéb esetekben Christophorus Naihortként írják. S ez az összes névváltozat egyetlen személyt jelöl, aki ezek szerint német származású. S talán ugyanide sorolható a Dna Catharina Nyemeczka név is, kinek viselője a kereszttállító, uradalmi intéző Potoczki Imre felesége lehetett.⁸⁸

Arra is találunk példát, hogy a származási hely válik családnévvé. A lengyel Vecsorek József feleségét általában Takács Mária néven jegyzik be, de az egyik alkalommal Tarnovai családnévvel illetik.⁸⁹

Feltételezhetően a lengyelországi Tarnówból származik, s nemcsak férje, hanem ő maga is lengyel lehet. Az sem elképzelhetetlen, hogy másik ismert családnéve, a Takács valójában családjának a mesterségére utal, mint erről fentebb már szóltunk.

A mesterségneveknél már emlegetett Asztalos Ferenc felesége talán szintén Lengyelországból származik. Legtöbbször ugyan Rosa Gros néven van bejegyezve, néhány alkalommal azonban *Rozalia Rozsogyként* írják.⁹⁰

A Záblaczká családnév is egyértelműen viselőjének származására utal.⁹¹ Zábláth (Záblatie) a Vág jobb partján fekvő település, napjainkra összenőtt a közeli Trencsén városával. A vizsgált időszakban a Serényiek birtoka, az ottani kastély szolgál állandó lakhelyeül a családnak.

Úgyszintén származásra utal az Ilyavska és Ilafcsan változatokban bejegyzett családnév. Mindkét változat Mosko József feleségét, Annát jelöli.⁹²

A Belanecz és a Csicsman, Csicsmanecz családnévek szintén a származásra utalnak, mégpedig a Trencsén megyei Csicsmányra és Bélára. Mint a máleli névlistából is kiolvasható, az előbbi 1735-ben, az utóbbi 1743-ban fordul elő első alkalommal az anyakönyvekben, attól kezdve viszont folyamatosan találkozunk velük. Máléból átszármazott Csicsmanecz leszármazott ma is él Putnokon.

A Malai, Malensis családnévek talán arra utalnak, hogy viselőik már azt megelőzően is Málében éltek, mielőtt az új telepesek megérkeztek volna. 1747-ben találkozunk ezzel a névvel, két alkalommal is. Először a 60 éves korában elhunyt Michael Malai halotti anyakönyvezése alkalmával, majd röviddel ezután a kb. 40 esztendőes Catharina Kakas elhunytának bejegyzésekor, aki *uxor Fridricinis Malensis*, vagyis Malai (Máléi) Fridrik felesége volt.⁹³

Olyan esettel is találkozunk, amikor a feleség neve válik férjének családnévévé is. 1735-ben Szavcsányi András és Kaló Katalin szülőket jegyzik be. A tizenegy évvel későbbi anyakönyvi bejegyzés szerint Kalo Szavcsán András és Katalin nevű felesége keresztteltetik gyermeküket.⁹⁴

⁹⁰ L. az 1759. aug. 22-i, vagy az 1761. febr. 26-i bejegyzéseket (Ker. ak. 35a, 37a)

⁹¹ Anna Záblaczká keresztyanyaként van feltüntetve az 1740. okt. 4-i bejegyzésben (Ker. ak. 8b)

⁹² L. az 1758. okt. 3-i és 1765. szept. 29-i bejegyzéseket (Ker. ak. 34a, 43b)

⁹³ L. az 1747. jan. 2-i és febr. 3-i bejegyzéseket (Vegyes ak. 126a)

⁹⁴ L. az 1735. júl. 24-i és az 1746. okt. 3-i bejegyzéseket (Ker. ak. 3a és 14a)

⁸⁵ L. az 1745. nov. 26-i bejegyzést (Ker. ak. 12a)

⁸⁶ L. az 1747. szept. 10-i bejegyzést (Ker. ak. 15a)

⁸⁷ L. az 1747. nov. 15-i, 1748. jan. 8-i és az 1750. márc. 30-i bejegyzéseket (Ker. ak. 15b, 19b)

⁸⁸ L. az 1751. szept. 9-i bejegyzést (Ker. ak. 22b)

⁸⁹ L. az 1760. dec. 30-i bejegyzést (Ker. ak. 36b)

Vannak olyan esetek is, amikor a névváltozás okát nem ismerjük. Pl. Galko János (1717 körül–1770. augusztus 19.) felesége, akivel 1737. február 24-én köt házasságot, s akivel nyolc közös gyermekük születik, Bényo, Drahota és Bezova Anna néven is szerepel az anyakönyvekben.

Egyik alkalommal a Csaklus Jokel névvel találkozunk, ennek magyarázatát sem sejtjük.

A Jámbor, másutt Kapusztza családnév esetében is csak találgatni tudunk, hogy a viselőjének jellemző tulajdonságára, vagy esetleg foglalkozására utal-e, s hogy melyik az eredeti.⁹⁵ Bár az sem lenne meglepő, ha kiderülne, hogy eredetileg egy harmadik neve volt az illetőnek.

Összegzésként elmondható, hogy az anyakönyvi kutatások rendkívül sok információt hozhatnak felszínre egy-egy település vonatkozásában, s meglátásunk szerint a kutatók ennek lehetőségét még nem használták ki kellőképpen.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A térképek elkészítéséért Fábián Péter Áronnak, a latin nyelvű szövegek fordításában nyújtott segítségért Ph.D. Gyulai Évának és Békési Gábornak mondok köszönetet.

RÖVIDÍTÉSEK

Can. Vis. 1733 – Canonica Visitatio, Biskupský archiv v Rožňave (Püspöki Levéltár, Rozsnyó)
GMA 99. 43. 1–128. – Mária-Terézia-féle úrbérrendezés Gömör megyei összeírása (Tóth Péter fordításában). Gömöri Múzeum Adattára, Putnok
Ker. ak. – Keresztelési anyakönyv, 1733–1820. Római Katolikus Plébániahivatal Irattára, Putnok
Vegyes ak. – Házassági és halotti anyakönyv, 1734–1820. Római Katolikus Plébániahivatal Irattára, Putnok

IRODALOM

ACSÁDY Ignác (szerk.)
1896 Magyarország népessége a Pragmatica sanctio korában 1720–21. *Magyar Statisztikai Közlemények*. Új folyam, XII. kötet. Országos Magyar Kir. Statisztikai Hivatal, Budapest.

BODNÁR Mónika

2005 A magyarországi Gömör kézművessége. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve* XLIV, 519–544.
2007–2008 Adatok Putnok történetéhez a 19. század második felétől napjainkig. In BODNÁR Mónika (szerk.): *Számadás. Írások Gömörből és a Gömöri Múzeum első húsz évéből*. Putnok. 122–245.
2010 *A kisserényi gróf Serényi család helye a gömöri népi történeti emlékezetben*. Egyetemi doktori (PhD) értekezés, kézirat. Debrecen.
2011 Szakrális kisémlékek Putnokon. *Szülföldünk. A megyei honismereti mozgalom közleményei* 35. Dominium Könyvkiadó, Miskolc–Kassa. 188–196.
2012 A putnoki Putnoky család putnoki ágának 18–20. századi genealógiája az anyakönyvek tükrében. In ÖRSI Julianna (szerk.): *Középpontban a család*. 2. kötet. 9–24. Túrkeve–Szolnok. (Jászkunság Könyvtéka 2.)

BOROVSKY Samu (szerk.)

é. n. [1903] *Gömör-Kishont vármegye*. Budapest.

CSOMOR Ernő

1966 *A putnoki rk. egyház története*. Kézirat, Római Katolikus Plébániahivatal Irattára, Putnok.

DIÓS István (főszerk.)–VICZIÁN János (szerk.)

1993–2010 *Magyar Katolikus Lexikon* I–XV. Szent István Társulat, Budapest.

FAGGYAS István

1993 *A cigányzene Gömörben*. Debrecen. (Gömör néprajza 41.)

FINÁLY Henrik

1991 A latin nyelv szótára. Reprint. Budapest.

FORGON Mihály, Mihályfalusi

1997 *Gömör-Kishont vármegye nemes családdai*. Reprint. Méry Ratio, Šamorín-Somorja. (Gömör-Kishonti Téka)

ILA Bálint

1944–1976 *Gömör megye* I–IV. Budapest.

KEMPELEN Béla

1911–1932 *Magyar nemes családok* I–XI. Budapest.

NAGY Iván

1857–1868 *Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal* I–XIII. kötet. Pest.

⁹⁵ L. az 1753. jún. 19-i bejegyzést (Ker. ak. 26a)

DIE KATHOLISCHE BEVÖLKERUNG VON PUTNOK UND SERÉNYFALVA
IN DER MITTE DES 18. JAHRHUNDERTS

Schlüsselwörter: Erforschung des Ständewesens, ethnische Zusammensetzung, Familiennamen

Die Forschungen zum Ständewesen können über einige Siedlungen sehr viele Informationen ans Licht bringen. Basierend auf den Putnoker Personenstandsbüchern deckt diese Studie Daten über die Gesellschaft von Putnok und Serényfalva, dem ehemaligen Málé, in der Mitte des 18. Jahrhunderts (1733–1767) auf. Sie erzählt über das geistliche Leben und die geistlichen Persönlichkeiten in den Siedlungen (Lizentiat, Priester, Lehrer). Sie analysiert die statistischen Daten der Hochzeits-, Tauf- und Sterberegister. Sie erzählt über die Ehebräuche der Bevölkerung der erforschten Siedlungen und die ethnische Zusammensetzung der Siedlungen, die außerordentlich gemischt ist. Sie wird von Ungarn, Slowaken, Zigeunern, Polen, Deutschen sowie von Einwohnern aus Schlesien und Mähren geprägt. Der Text handelt auch von der sozialen Zusammensetzung der Bevölkerung. Er untersucht auch die Bildung und die Veränderungen von Familiennamen. In der damaligen Zeit wurden sie nämlich nicht verankert. Oft ist es der Beruf der betreffenden Person (Sztolarik, Asztalos, Pivarcsik, Serfőző, Takács), manchmal die ethnische Abstammung (Moravcsik, Polyák, Lengyel, Germanyi) und manchmal der Herkunftsort (Tárnó, Csicsmanecz, Ilavska), die den alten Namen ersetzen: Aus ihnen wurden neue Familiennamen.

[Übersetzt von Jan Post]

Bodnár, Mónika